

Austatud Eesti Vabariigi president, lugupeetud ministrid, kolleegid- kaasvõitlejad rektorid, armas kunstiakadeemia kogukond ning kõigearmsam vanaema lia.

Alustuseks tahaksin ära lahendada ühe võla kunstiakadeemia kogukonna ees. Mul ei ole olnud võimalust tänada teid selle au ja võimaluse, aga ka väga suure vastutuse eest, mis mulle nüüdseks juba pea kolme kuu eest usaldati ja miks ma seisan täna teie ees. Ma loodan siiralt, et käime seda teekonda ühtse meeskonnana. Ainult koos teiega saan “hoolitseda parimal võimalikul viisil Eesti Kunstiakadeemia arengu ja hea käekäigu eest”, nagu meie põhikirjast tsiteeritud vanne ütles. On aga veel üks äärmiselt oluline asi, mida vanne ei maini: püüan olla teie kõigi rektor, hoida teist igaühe identiteeti ning koos sellega EKAle nii omast vaba mõtlemist ja mitmehäälsust!

Sellised olulised päevad nagu tänane suunavad ja sunnivad mõtlema suuremale pildile, ja küsima: kes ja miks me oleme ning kust tuleme ja kuhu läheme; ning mis on see, mida saan teha mina, et seda teekonda õiges suunas tüürida.

Mõtlesingi natuke meie minevikule, olevikule ja tulevikule, et küsida: mis on Kunstiakadeemia, kunsti ja laiemalt visuaalkultuuri roll selles segases ja muutlikus maailmas. Ma arvan, et EKA ainulaadne panus akadeemilisse maailma ei olegi ehk niivõrd teadustarkus, kuivõrd tundetarkus, või vist oleks õigemgi öelda „tunnetustarkus“.

Aga alustagem olevikust. Olles nüüdseks pea veerand sajandit olnud ise EKAGA seotud, usun siiralt, et kunstiakadeemia on just praegu oma parima tervise juures, EKA on tugev ja tunnustatud märk. Siinkohal kummardus eelmistele rektoritele ja eelkõige akadeemik Mart Kalmule, kellelt rektori ülesanded üle võtan. Nagu 4.aprillil ameti vastu võtmise käigus meie alati tabav õppeprorektor Anne Pikkov ütles: koos Mardiga saab otsa EKA kuldajastu. Kuhu on siit edasi minna? Eks ikka briljantselt briljantajastusse.

Juhuse tahtel algas minu rektoriamet juba teisel töönädalal briljantse sammuga. 13. aprillil sõlmisime notariaalse lepingu Tallinna Linnaga Kotzebue 2 nurgakrundi, sellesama, kus praegu paikneb meie puitarhitektuuri näidismaja, pikaajaliseks kasutamiseks. Enesestmõistetavalt sillutas sellele tee kuldajastul peetud debadid ja läbirääkimised, minul tarvitses vaid leping allkirjastada. Täna ei taha ma rääkida meie ruumipuudusest, ega ka selle leevendamisest betooni või puidu abil, vaid hoopis laiemast ideest, mida uus ruum võiks kanda. Kuniks usume, et visuaalkultuuril on üha kasvav roll tuleviku ühiskonnas – ja ma isiklikult siiralt usun sellesse – siis sellega avanes meile vastutusrikas ülesanne mitte üksnes EKA ruumikitsikust lahendada, vaid luua keskkond, mis aitab ka laiemale ühiskonnale ruumiliste vahenditega selgitada visuaalkultuuri olulisust. Meile on avanenud võimalus teha linn paremaks paigaks ja suunata inimesi loominguliselt mõtlema. Aga seda saame me teha siis, kui mõtleme majast välja, nii otseses kui ülekantud tähenduses; kui mõtleme laiemas linnaruumilises kontekstis, EKA linnaku kontekstis, mille suur ühiskondlik panus on tuua inimene kunsti juurde. Seda ei saa ega tohigi

teha ükski rektor ega rektoraat üks, see saab olla ainult EKA inimeste ühine tegu; ja ma siiralt usun, et meie seinte vahele koondunud loometarkus on võimeline korda saatma midagi erilist.

Aga liikugem olevikust suurema küsimuse juurde ja vaadake laiemalt, mis oli visuaalkultuuri rolli eile, mis on täna ja mis saab olema homme.

Juba enam kui 60 000 aastat tagasi oli *homo sapiens* eelkäijatel neandertallastel võime kasutada sümboleid ja mõelda abstraktselt. Sellele viitavad loodusteaduslikult dateeritud maalingud Hispaanias La Pasiega koopas. Varaste paleoliitiliste inimeste keerulisi kompositsioone Lascaux's ja Altamisras tunnevad ilmselt kooliõpikutest ja kunstiraamatutest kõik. Sellest saame järeldada vaid üht: visuaalne eneseväljendus on inimeseks olemise üks alustalasid.

Sattusin hiljuti lugema Tallinna Ülikooli mõttetarga professor Indrek Ibruse arvamust, mille tees on, et kõik saigi alguse kultuurist ja et kultuur on inimkonna algusest peale olnud majandusarengu vedaja, mitte vastupidi, nagu ratsionalistlikus maailmakäsitluses tavaks mõelda. "Tsivilisatsioon ei sündinud põllul, see sündis lugudes," ütleb Ibrus. Tsiteerin edasi: "Kui kultuuri tähendusruum pulbitseb, ei too see kaasa vaid seda, et erakordsetest ideedest võivad nakkust saada ka insenerid või riigivalitsejad, vaid ka lihtsalt seda, et iga ühiskonna liige on veidi võimestatum maailma seletamisel, selles paindlikult ja leidlikult opereerimisel". Seega, kui küsime endi, kui kultuuri loojate ja tõlgendajate kohta, siis tuginedes mu enda tunnetusele ja Ibruse arvamusele, on tuleviku tarkus eelkõige loojate kätes.

Samas seisame ärevusttegevate pööret künnisel, mil inimese roll kui selline on muutunud ambivalentseks. Tehisaru on üle võtnud väga suurt osa inimese ülesannetest ja me isegi veel ei tea, mis saab tuleviku inimesest. Pöördudes tagasi Ibruse juurde: "...ei saa tehisaru kunsti asendada, sest kunst on ennekõike tähenduskommunikatsioon, killud inimeste eludest. Kunstide panus uute teadmiste loomisse püsib unikaalsena: Ehk avab jätkuvalt üha uuesti inimeseks olemise küsimusi ja viise. Teisisõnu võib kultuuril ja kunstidel uues, tehisaru korraldatud maailmas olla oma asendamatus tõttu kasvav mõjujõud."

Siinkohal tundus mulle paslik uurida ka autentselt allikalt ehk tehisarult endalt, mida ta arvab kultuurist, kunstist ja EKAst AI ehk siis iseenda ajastul. Kogu tema tarkust ei jõua siinkohal ette kanda, aga siiski, mõned terad:

- EKA ei ole asi, EKA on seisund.
- EKA on tööriistade ja tähenduste kohtumispaik.
- EKA on vabaduse visuaalne hääl.

Aga lõpetaks siiski inimesega, juhul kui tegemist on inimesega ja pöörduks veelkord Ibruse juurde: "Niiet, ei, kultuur ei ole miski, mida tasapisi võimalusel lõkkes tule ääres heietada. Kultuur on see, mis Eesti elu uueks loob ja meid rikkaks teeb. Ilma naljata."

Niisiis, kokkuvõttes, mõtleme raamides - aga nihutame nende piire! Me oleme ikkagi Eesti Kunstiakadeemia!

Hilkka Hiiop

25. aprill 2025

Eesti Kunstiakadeemia rektori inauguratsioon